

Andra Vasilescu

STRATEGII PRAGMATICE DE RELUARE, GRAMATICALIZATE CA RELAȚII APOZITIVE DE TIP GN1 – GN2

Limba română cunoaște mai multe structuri sintactice, constituite pe baza unei relații de adiacență nemarcate formal între două grupuri nominale (GN1 – GN2). Construcțiile în cauză partajează o proprietate pragmatică esențială: sunt rezultatul unei strategii de reluare a GN1 prin GN2, care produce diverse efecte de sens. Din punct de vedere sintactic, relația este susceptibilă de interpretare apozitivă (vezi GALR II: 655 ș.u.).

1. GN1 (SUBSTANTIV ARTICULAT HOTĂRÂT) – GN2 (PRONUME DEMONSTRATIV)

Gramaticile românești de orientare tradițională interpretează în același mod două structuri sintactice pe care le consideră în variație liberă: *acest băiat/băiatul acesta, acel băiat/băiatul acela, celălalt băiat/băiatul celălalt*. Substantivul este considerat centru de grup sintactic, iar demonstrativul un determinant de tip adjectival al acestuia, actualizat în două variante formale dependente de topică (*acest/acesta, acel/acela*) (vezi GA, I: 167 ș.u.; Avram 1997: 174 ș.u.). Totuși, între cele două structuri există diferențe sintactice, semantice și pragmatice semnificative, care nu ar trebui neglijate (vezi și GALR I: 241 ș.u.).

Din punct de vedere sintactic, sintagmele de tipul *băiatul acesta* sunt alcătuite dintr-un substantiv articulat hotărât și un demonstrativ postpus cu formă pronominală, pe când sintagmele de tipul *acest băiat* se compun dintr-un substantiv nearticulat și un demonstrativ antepus cu formă adjectivală și comportamentul specific unui integrator discursiv. În enunțul *Băiatul acesta a plecat* oricare dintre cei doi termeni ai sintagmei este omisibil (*Băiatul acesta a plecat/Băiatul a plecat/Acesta a plecat*), pe când din sintagma *acest băiat* niciunul din termeni nu este omisibil (*Acest băiat a plecat/*Acest a plecat/*Băiat a plecat*). În limba veche demonstrativul postpus a fost înregistrat și pe lângă un pronume personal (*el acesta, Coresi, Carte cu învățătură, apud Manoliu Manea 2006: 383*)¹. Dacă în cadrul sintagmei cu determinant [*acest băiat*] intervine un acord de tip „concord”,

¹ Maria Manoliu Manea 2006: 383 susține ipoteza provenienței pronominale a demonstrativului postpus printr-o statistică făcută pe textele vechi: 0,84% din uzurile demonstrative în *-a* (*acesta, acela*) erau pronominale și doar 0,16% erau adjectivale. O statistică a ocurențelor comparative ale demonstrativului antepus și postpus în limba actuală, în Nicula 2009, sub tipar.

în sintagma [*băiatul acesta*] intervine un acord de tip „index”, care verifică relația dintre grupul nominal și pronumele legat de acesta². Având în vedere astfel de diferențe sintactice importante, sintagma *băiatul acesta* va fi reprezentată ca [[*băiatul*] [*acesta*]], unde *acesta* are statut pronominal, fiind un cap fuzionat³ [[*băiatul*] [*acesta* ∅]] provenit din [[*băiatul*] [*acest băiat*]], în timp ce sintagma *acest băiat* va fi reprezentată ca [*acest băiat*]. Toate aceste diferențe demonstrează rolul de marcator discursiv, nu de integrator al demonstrativului postpus.

Din punct de vedere semantic, între grupul nominal *băiatul* (format din substantiv și articol determinant) și grupul nominal *acesta* (cu centru pronominal) se stabilește o relație semantică de coreferențialitate, absentă în cazul sintagmei *acest băiat*, unde *acest* contribuie la identificarea deictică a referentului. Orice altă determinare subsecventă se aplică după identificarea precisă a referentului prin restrângere ([*băiatul acesta*]/*inteligent*/*[*băiatul inteligent*] *acesta*, [*băiatul acesta*]/*al meu*/*[*băiatul meu*] *acesta*, [*manualul acesta*]/*de matematică*/*[*manualul de matematică*] *acesta*). De asemenea, marcarea cu *pe* specializată pentru grupurile nominale [+ individualizate] în poziția de complement direct se aplică întregului grup, după ce s-a aplicat restricția în domeniul referenților posibili (*l-am văzut pe băiatul acesta*/**l-am văzut [pe băiatul]*[*acesta*]/**l-am văzut [pe băiatul] [pe acesta]*).

Și din punct de vedere pragmatic sintagmele diferă. Spunând *acest băiat* vorbitorul optează pentru o identificare deictică a unui referent considerat accesibil contextual interlocutorilor. Spunând *băiatul acesta* vorbitorul optează pentru o dublă identificare a referentului, întâi prin substantivul articulat *băiatul*, apoi prin deicticul *acesta*. El recurge la o strategie de reluare, adică o strategie de revenire asupra actului de desemnare pentru clarificare/precizare (*băiatul, adică acest băiat, nu altul*). Sintagma bazată pe reluare își asociază diverse valori discursive bazate pe mecanisme presupuzionale și pe implicaturi conversaționale⁴ (vezi Manoliu Manea 2006, Vasilescu 2009a).

² Wechsler și Zlatić (2000), *apud* King și Darlymple (2004: 70–71) disting între două tipuri de trăsături de acord: trăsături de tip „concord” și trăsături de tip „index”. Trăsăturile de tip „concord” se corelează cu declinarea numelor și controlează, de obicei, acordul dintre un nume și determinanții sau adjectivele acestuia. Trăsăturile de tip „index” se corelează cu trăsăturile semantice ale numelui și controlează acordul dintre un grup nominal și un pronume legat de acesta și adesea acordul cu verbul. GALR I 2008: 237 distinge, de asemenea, două tipuri de acord: unul de tip adjectival, în care acordul marchează coeziunea sintactică în cadrul grupului nominal și altul de tip referențial, prin care se pun în relație nominalele cu substitutele lor pronomiale.

³ Conceptul „de cap fuzionat” în Huddleston și Pullum 2002: 410–422. „Grupurile nominale în poziția de cap fuzionat sunt acele grupuri în care capul se combină cu o funcție dependentă de el, care în grupurile nominale obișnuite este dependentă de cap” (p. 410). Exemple ale autorilor: *some/some sausages*, *second/second candidate*, *mine/my book*, *ce/ce cărți*, *those/those people* etc.

⁴ Adesea, deicticele postpuse funcționează ca deictice intradiscursive: vorbitorul folosește demonstrativul fără a trimite la un antecedent sau la un subsecvent din discurs și fără a indica un referent accesibil deictic. Prin intermediul deicticului intradiscursiv, vorbitorul conferă relevanță discursivă unor elemente situaționale ale discursului, pe care le convertește, prin simpla evocare, în

O realizare parțial diferită a acestui tip o reprezintă construcțiile de tipul *băiatul cel inteligent, fata cea harnică*. Înrudite etimologic cu *acel, aceea*, variantele *cel, cea* intră în structuri cu patru termeni (substantiv, articol hotărât, demonstrativ, adjectiv) care poartă presupuziția informației partajate de interlocutori: *[[băiatul] [cel inteligent]]* este „băiatul despre care știm deja cu toții că este inteligent” (Vasilescu 2009b).

În concluzie, sintagmele de tipul *băiatul acesta* sunt rezultatul unei strategii pragmatice de reluare a unui act de desemnare, ca expresie a intenției comunicative a vorbitorului de a se asigura că referentul va fi corect identificat de interlocutor. Reflexul sintactic al acestei strategii de revenire este o sintagmă rezultată din alăturarea a două grupuri nominale coreferențiale, primul realizat printr-un substantiv articulat hotărât, al doilea printr-un pronume, cap fuzionat. Relația sintactică dintre cele două grupuri poate fi descrisă ca o relație de apozitionare⁵: *acesta* este o apozitie restrictivă⁶ în raport cu substantivul-bază, căruia îi precizează referința și alături de care formează o unitate intonațională.

În funcție de context și de intenția comunicativă a vorbitorului⁷, apozitia demonstrativă poate funcționa fie ca apozitie restrictivă (vezi *supra*), fie ca apozitie nerrestrictivă (*Băiatul inteligent, acesta va fi promovat; Băiatul meu, acesta este noul campion; Manualul de matematică, acesta s-a pierdut*).

2. GN1 (SUBSTANTIV ARTICULAT HOTĂRÂT/PRONUME) – GN2 (PRONUME DE ÎNTĂRIRE)

Sintagmele din această categorie pot fi exemplificate prin *copilul însuși/el însuși/acesta însuși*. Cu câteva excepții corelate cu cazul oblic al substantivului/pronumelui (vezi GALR I: 221) este admisă inversiunea (*însuși copilul, însuși el, însuși acesta*). Gramaticile tradiționale interpretează pe *însuși*, indiferent de poziție, ca adjectiv pronominal de întărire acordat cu nominalul determinat; singurul context în care se acceptă interpretarea lui ca pronume este de tipul *Însuși a venit*, rar atestat în limba actuală (GA I: 154 ș.u.; Avram 1997: 168 ș.u.). Totuși, există mai multe argumente gramaticale, semantice, pragmatice în favoarea interpretării lui *însuși* ca pronume adiacent unui nume, atât în antepoziție, cât și în postpoziție (vezi și GALR I: 214 ș.u.).

fond comun de presupuziții; trimite la situații de comunicare, altele decât cea curentă, pe care le consideră partajate sau la detalii ale unei istorii conversaționale comune cu interlocutorul, aduse în actualitatea cognitivă a acestuia într-o manieră mai mult sau mai puțin aluzivă; introduce o informație nouă pentru a-l atrage pe interlocutor în spațiul său mental (vezi Vasilescu 2009a).

⁵ Ca și Meyer 1992: XIII, consider relația de apozitionare o relație sintactică distinctă de relația dintre un cap și un complementizator, dintre un cap și un modificator sau un adjunct.

⁶ Dacă apozitiile nerrestrictive au caracter predicativ (vezi GALR II: 657), apozitiile restrictive nu au caracter predicativ.

⁷ Huddleston și Pullum 2002: 447–448.

Mai multe fenomene sintactice tind să valideze o interpretare unificatoare a lui *însuși* ca pronume în toate ocurențele: prezența lui *însuși* antepus în contextul unui nominalul articulat hotărât exclude interpretarea sa ca determinant (compară *însuși copilul* cu *acest copil*/**acest copilul*, *fiecare copil*/**fiecare copilul*, *orice copil*/**orice copilul*, *trei copii*/**trei copiii*, *simpaticul copil*/**simpatic copilul*); coocurența formei de întărire cu pronumele reflexiv accentuat (*se culpabilizează doar pe sine însuși*, *și-a mărturisit doar sie însuși*) respinge intuitiv interpretarea lui *însuși* ca determinant; acordul de tip „index” cu nominalul conduce la ideea statutului pronominal al lui *însuși*; apartenența formelor (prin conținut și structură) la clasa pronumelor personale, prin care se face referire la cele trei instanțe discursive (locutor; alocutor; nonlocutor, nonalocutor), sugerează mai degrabă nerealizarea opoziției pronume/adjectiv pronominal, specifică proformelor care nu au categoria persoanei (demonstrative, relative, nehotărâte negative, interrogative). În plus, în enunțuri de tipul *Însuși a recunoscut greșeala comisă*, pronumele emfatic poate fi interpretat ca adiacent unui nominal fără realizare fonetică de tip *pro* (*pro însuși a recunoscut*).

Etimologia formei explică relația semantică pe care *însuși* o contractează cu nominalul adiacent: *însuși*, compus dintr-un descendent al lat. *ipse* (> rom. subst. *ins*) și cliticele reflexive/personale de dativ, codifică identitatea referențială a elementului de întărire cu nominalul adiacent pentru a-l reliefa pe acesta din urmă. *Ion însuși/Însuși Ion* înseamnă „Ion, chiar Ion”; *copilul însuși/însuși copilul* înseamnă „copilul, chiar copilul”. *Însuși* are semnificația unui pronominal generic reflexiv („individul coreferențial cu nominalul”). Sursa semnificației emfatică este redundanța. Totodată, restricțiile combinatorii din cadrul sintagmei reflectă particularități semantice ale constituentilor implicați: contrastul dintre [*Concurenta blondă*] *însăși a recunoscut înfrângerea*/*[*Concurenta însăși*] *blondă a recunoscut înfrângerea*, [*Eleva cu codițe*] *însăși plângea*/*[*Eleva însăși*] *cu codițe plângea* demonstrează că doar grupurile nominale complete pot fi reluate prin pronume emfatic.

La nivel pragmatic, strategia de reluare este folosită de vorbitor cu intenția de a focaliza atenția interlocutorului asupra grupului nominal. Ceea ce în plan sintactico-semantic apare ca topică liberă (*însuși copilul/copilul însuși*, *însuși el/el însuși*), în plan pragmatic se corelează cu lecțiuni diferite: lecțiune emfatică pentru *însuși copilul*, lecțiune emfatic-contrastivă pentru *copilul însuși (nu altcineva)*.

În concluzie, în acest tipar sintactic (*însuși copilul*, *copilul însuși*, *însuși pro*), strategia de reluare s-a gramaticalizat în sintagme specializate pragmatic în funcție de topică. Aceste sintagme pot fi considerate actualizări ale unei relații apozitive de tip special, hibrid. Astfel, în structurile substantiv articulat hotărât + pronume emfatic, constituentul *însuși* este omisibil și acceptă intercalarea unor determinări între el și bază, ceea ce ar fi un indiciu pentru interpretarea lui ca apozitie nerestrictivă; pe de altă parte, caracterul nonpredicativ al acestei apozitii și

gruparea ei în aceeași unitate intonațională cu baza ar fi un indiciu pentru tipul restrictiv. Acest tip hibrid de apozitionare funcționează ca un procedeu gramaticalizat de focalizare în grupul nominal, acceptând lecțiune +/- contrastivă în funcție de topica pronumelui de întărire în raport cu nominalul.

3. GN1 (PRONUME PERSONAL) – GN2 (SUBSTANTIV ARTICULAT HOTĂRÂT)

Această structură are caracter clișeizat. Se limitează la apariția în poziția GN1 a unui pronume personal de persoana 4 sau 5 (*noi/voi*) urmat de un substantiv articulat hotărât (*noi femeile, noi românii, voi profesorii, voi englezii*). Între cele două grupuri nominale se produce un acord de tip „index”. Constituenții sintagmei au topică fixă, nu acceptă intercalări și formează o singură unitate intonațională⁸. Predicatul se acordă cu constituentul pronominal al sintagmei, nu cu constituentul substantival (*noi femeile suntem/*noi femeile sunt, voi profesorii sunteți/*voi profesorii sunt*). În enunț, doar substantivul este suprimabil (*Noi femeile suntem precaute, voi bărbații sunteți imprudenți/Noi suntem precaute, voi sunteți imprudenți/*Femeile suntem precaute, bărbații sunteți imprudenți, V-am întrebat pe voi sătenii.../V-am întrebat pe voi/*V-am întrebat pe sătenii*). Din toate aceste motive este exclusă o eventuală interpretare a lui *noi* ca adjectiv pronominal (cf. pentru engleză Meyer 1992: 69 ș.u.).

Relația semantică dintre cele două grupuri nominale este de incluziune: referenții desemnați prin *noi/voi* sunt incluși în clasa desemnată prin nominal (*femeile, bărbații, sătenii* etc.).

La nivel pragmatic, relația de incluziune dintre nominalele adiacente rezultă dintr-o strategie de reluare. Astfel, prin enunțul *Femeile au o intuiție mai bună decât bărbații*, vorbitorul face o aserțiune generalizatoare („În general, toate femeile au o intuiție mai bună decât toți bărbații”); prin enunțul *Noi avem o intuiție mai bună decât voi*, vorbitorul face o aserțiune care se limitează la clasa referenților desemnați deictic prin pronumele personale. Pentru a stabili o relație de incluziune între clasa limitată a referenților desemnați prin deictic și clasa generică a referenților desemnați prin substantiv articulat, vorbitorul apelează la o strategie de reluare. Prin *noi femeile* vorbitorul se include în clasa desemnată prin substantiv; prin *voi femeile* vorbitorul îl include pe interlocutor în clasa desemnată prin substantiv.

⁸ Prin aceste particularități, sintagmele se deosebesc de construcțiile bazate pe o relație apozitivă nerestrictivă între un pronume și un substantiv (propriu-zis sau postadjectival): *eu, autorul cărții; tu, regizorul spectacolului* etc.; *eu, prostul (de mine); tu, fraierul (de tine); el, sârmanul; noi, fraierii; voi, mincinoșii; ei, ingrații*.

În concluzie, relația apozitivă nerrestrictivă de tipul *noi femeile, voi bărbații* este rezultatul gramaticalizării unei strategii de reluare pentru exprimarea în grupul nominal a (auto)includerii într-o categorie a referentului desemnat deictic.

4. GN1 (SUBSTANTIV ARTICULAT HOTĂRÂT/PRONUME) – GN2 (CUANTIFICATOR)

Variantele în care se actualizează acest tipar sintactic sunt: (i) *Oamenii toți au înțeles situația; Ei toți au fost de acord; Aceștia toți vor fi amendați; Oamenii amândoi plecaseră; Ei amândoi au spus același lucru; Îi voi pedepsi pe aceștia amândoi*⁹; (ii) *Maria una, n-a fost de acord; Ea una, nu înțelesese nimic; Pe asta una/?aceasta una n-am văzut-o niciodată*; (iii) *Noi trei plecăm; Aceștia trei rămân*. Elementele *toți* și *amândoi* pot apărea atât postpuse, cât și antepuse primului grup nominal când, acesta este realizat prin substantiv articulat sau prin pronume demonstrativ, dar numai postpuse în combinație cu pronumele personal. *Una*¹⁰ apare doar postpus. Numeralesle cardinale apar doar postpuse în acest tipar¹¹. În aceste ocurențe, gramatica tradițională interpretează elementele *toți, amândoi, una, trei* ca adjective pronominale (GA I: 173 ș.u., 182 ș.u., 190 ș.u.; Avram 1997: 188 ș.u., 130 ș.u., 135 ș.u.).

Ca și în situațiile anterioare, în structurile de sub 4, coprezența în sintagmă a unui substantiv articulat hotărât/pronume oferă indicii pentru interpretarea celui de al doilea grup sintactic ca grup cu cap pronominal fuzionat, aflat în relație apozitivă cu primul. Reprezentările ar fi deci următoarele: *[[oamenii] [toți ø]], [[ei] [toți ø]], [[aceștia ø] [toți ø]], [[Maria] [una ø]], [[ea] [una ø]], [[asta ø] [una ø]], [[oamenii] [amândoi ø]], [[ei] [amândoi]], [[aceștia ø] [amândoi ø]], [[noi] [trei ø]], [[aceștia] [trei ø]]*. Structurile au unitate sintactică, acceptând, doar unele dintre ele, intercalări relativ puține, modificatori ai GN1 (*oamenii harnici toți, *ei neatenți toți, *Maria neatentă una, *ea de acolo una, asta veselă una, oamenii de aici amândoi, ei vinovați amândoi, aceștia nehotărâți amândoi, *ei simpatici trei,*

⁹ Pe baza unui criteriu lexical, gramatica tradițională românească distinge între *toți*, pronume/adjectiv pronominal nehotărât și *amândoi*, numeral colectiv. Cum acest criteriu este nerelevant aici, voi acorda prioritate conținutului semantic și voi interpreta atât pe *toți*, cât și pe *amândoi* cuantificatori universali, primul pe un domeniu conținând mai multe entități, al doilea pe un domeniu limitat la două entități (*amândoi = toți doi*). În serie ar putea fi introduse și numeralesle colective *tustrei, tuspatru, toți cinci, toți șase* etc. Ținând însă cont de uzul lor limitat în limba actuală, nu le voi discuta aici.

¹⁰ Este dificil de stabilit statutul elementului *una*, acesta situându-se în zona de interferență, specifică românei, dintre pronumele nehotărât (*unul, una*), numeralul cardinal (*unu, una*) și articolul nehotărât (*un, o*).

¹¹ Nu am în vedere sintagmele cuantificate de tipul *trei copii*, unde substantivul apare nearticulat, iar sintagmele cu pronume sunt neatestatate (**trei noi, *trei aceștia*).

**aceștia simpatici trei, aceia de acolo trei?oamenii harnici trei*)¹². Acordul este de tip „index”. Unitatea sintactică a structurii este dublată de unitate fonetică. În structurile care prezintă și o a doua posibilitate de topică, reprezentările sunt echivalente: *[[toți ø] [oamenii]], [[toți ø] [aceștia ø]], [[amândoi ø] [oamenii]], [[amândoi ø] [aceștia ø]]*.

Ceea ce distinge acest tipar de celelalte este raportul semantic de cuantificare dintre cele două grupuri nominale adiacente. Astfel, în (i) *toți, amândoi* sunt cuantificatori universali (vezi nota 7), în (ii) *una* este cuantificator existențial-partitiv (*Maria una [din mai multe persoane]*), în (iii) numeralul este un cuantificator definit.

În plan pragmatic, cele trei tipare se bazează pe o strategie de reluare, prin intermediul căreia vorbitorul precizează referentul de două ori, din două perspective diferite: desemnare prin nominal/pronume, urmată de cuantificare universală/partitivă/definită. Acele structuri din (i) care acceptă topică dublă au lecțiuni diferite, în condițiile în care întotdeauna cel de al doilea grup nominal din sintagmă primește focus contrastiv. Astfel, *oamenii toți, aceștia toți, oamenii amândoi, aceștia amândoi* se citesc ca: „oamenii, adică toți, nu doar câțiva”, „oamenii, adică amândoi, nu doar unu(l) din ei”, „aceștia, adică amândoi, nu doar unu(l) din ei”. Dimpotrivă, *toți oamenii, amândoi oamenii, amândoi aceștia* se citesc ca „toți, adică oamenii, nu altcineva”; „amândoi, adică oamenii, nu altcineva”; „amândoi, adică aceștia, nu aceia”. Focusul contrastiv funcționează analog și în structurile cu topică fixă: „ei toți, nu doar câțiva”, „Maria, adică una din persoane”, „eu, adică una din persoane”, „aceasta, adică una din persoane”, „ei, adică trei, nu mai mulți”, „aceștia, adică trei, nu mai mulți”, „copiii, adică trei, nu mai mulți”.

În concluzie, relația apozitivă descrisă aici este de tip restrictiv, iar strategia de reluare adoptată de vorbitor are ca scop reorientarea actului de desemnare spre un act de cuantificare (nedefinită, partitivă ori definită) sau invers, în funcție de topica celor două grupuri nominale adiacente. Cel de al doilea grup nominal din structură este focalizat.

5. GN1 (CUANTIFICARE 1) – GN2 (CUANTIFICARE 2)

Acest tipar se actualizează prin combinarea unor unități lexicale particulare din anumite subclase determinate de cuantificatori: (i) pronume nehotărât compus cu *ori-* + pronume nehotărât compus cu *alt-* (*oricine altcineva, orice altceva, oricine altul, oricare altul*)¹³; (ii) pronume interogativ + pronume nehotărât compus

¹² Limitarea determinărilor intercalate provine și din particularitățile combinatorii intrinseci ale substantivelor proprii și ale pronumelor personale.

¹³ Carmen Mîrzea Vasile mi-a semnalat rezultatul unei căutări pe Google a acestui tip: *oricine altul*, 1 570 de ocurențe; *oricine alții*, 360; *oricine alta*, 115; *oricine alții*, 57; *oricine altcineva*, 59 100; *orice altceva*, 504 000; *oricare altcineva*, 871.

cu *alt-* (*cine altcineva?*, *ce altceva?*, *cine altul?*, *ce alta?*); (iii) pronume negativ + pronume nehotărât compus cu *alt-* (*nimeni altcineva*, *nimeni altul*, *nimic altceva*). Termenii alăturați în cadrul sintagmei concordă sub aspectul trăsăturii [+/-animat].

Din punct de vedere sintactic, structurile sunt sudate, deci nu admit substituții și intercalări. Pot primi modificatori doar în bloc: [*oricine altcineva*] *de acolo*, [*orice altceva*] *neașteptat*, [*cine altcineva*] *de bună credință*, [*nimeni altcineva*] *dintre cei de față*, [*nimeni altul*] *decât tine*. Unitatea sintactică a grupurilor nominale adiacente este întărită de unitatea lor intonațională. Toate structurile pot fi interpretate ca alăturare de două grupuri nominale cuantificate, în care capul lexical a fuzionat cu cuantificatorul. Inversarea termenilor este posibilă, dar produce ruperea unității sintactice a grupării, cuantificatorul izolat ocupând poziție tematică focală (*Oricine altcineva te poate ajuta/Altcineva, oricine te poate ajuta; Orice altceva te va ajuta mai mult decât asta/Altceva, orice te va ajuta mai mult decât asta etc.; Cine altcineva a mai venit?/Altcineva cine a mai venit? etc.; Nimeni altcineva nu a știut răspunsul/Altcineva, nimeni nu a știut răspunsul*).

Semnificația globală a sintagmei rezultă din relația adversativă implicită care se stabilește între cele două grupuri cuantificate: „oricine, dar altcineva decât x/pe lângă x”, „orice, dar altceva decât x/pe lângă x”, „oricine, dar altul decât x/pe lângă”, „oricare, dar altul decât x/pe lângă x”, „cine?, dar altcineva decât x/pe lângă x”, „ce?, dar altceva decât x/pe lângă x”, „nimeni, dar altcineva decât x/pe lângă x”, „nimeni, dar altul decât x/pe lângă x”, „nimic, dar altceva decât x/pe lângă x”.

Din punct de vedere pragmatic, sintagmele rezultă dintr-o strategie a vorbitorului de corectare a cuantificării inițiale (cuantificator 1) printr-o nouă cuantificare (cuantificator 2), pentru a restrânge domeniul primeia.

În concluzie, structurile analizate aici reprezintă gramaticalizarea într-o relație apozitivă restrictivă a unei strategii de corectare a unei cuantificări anterioare.

6. CONCLUZII

În anumite situații, strategiile de reluare, specifice registrului oral, au evoluat spre gramaticalizare, transformând unele dintre mărcile coorientării discursive a interlocutorilor în structuri sintactice stabile ce tind, în limba română actuală, spre statutul unui grup nominal compus. Este cazul structurilor românești alcătuite din două grupuri nominale adiacente (GN1–GN2), care au gramaticalizat ca relație apozitivă diverse strategii de reluare a procesului de semnificare, cu scopul identificării precise, neechivoce a referentului.

În consecință, adaug inventarului de relații apozitive din limba română următoarele: a) apozitia demonstrativă (*cartea aceasta*), rezultată din gramaticalizarea unei strategii pragmatice de reluare pentru identificarea corectă, neechivocă a referentului; b) apozitia emfatică (*copilul însuși*), rezultată din gramaticalizarea unei strategii pragmatice de reluare redundantă a referentului pentru focalizare (emfaza asociindu-se sau nu cu contrastul discursiv, în funcție de topică); c) apozitia de categorizare (*noi femeile*), rezultată din gramaticalizarea unei strategii pragmatice de reluare a referentului prin categoria sa, cu scopul (auto)includerii în categorie; d) apozitia cuantificațională (*vecinii toți*), rezultată din gramaticalizarea unei strategii pragmatice de reluare a referentului prin reorientarea actului de desemnare spre un act de cuantificare; e) apozitia cuantificațională corectivă (*oricine altcineva*), rezultată din gramaticalizarea unei strategii pragmatice de reluare pentru corectare a actului de cuantificare.

BIBLIOGRAFIE

- Avram 1986 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Academiei Române; ediția a II-a, revăzută și adăugită: 1997 (București, Humanitas), ediția a III-a: 2001 (București, Humanitas).
- Barbu 2004 = Ana Barbu, *Sintaxa determinantilor. Analiză lingvistică și aplicație computațională*, București, All.
- Bhat 2004 = D.N.S. Bhat, *Pronouns*, Oxford Studies in Typology and Linguistic Theory, Oxford University Press.
- GA 1963 = *Gramatica Academiei*, București, Editura Academiei RSR, 1963.
- GALR 2005 = Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*, București, Editura Academiei Române; ediția a II-a, revăzută și adăugită: 2008 (București, Editura Academiei Române).
- Halichias, Dinu (ed.) 2006 = Cristina Halichias, Tudor Dinu, *Antic și modern. In honorem Luciae Wald*, București, Humanitas.
- Hollowayking, Darlymple 2004 = T. Hollowayking, M. Darlymple, „Determiner agreement and noun conjunction”, în „Journal of Linguistics”, 40, p. 69–104.
- Huddleston, Pullum 2002 = R. Huddleston, G. K. Pullum, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Manoliu Manea 2006 = Maria Manoliu Manea, „La dialectique du changement linguistique: les sept vies du démonstratif roumain”, în Halichias, Dinu (2006), p. 375–392.
- Matthews 2007 = P. H. Matthews, *Syntactic Relations. A critical survey*, în „Cambridge Studies in Linguistics”, 114, Cambridge, Cambridge University Press.
- Meyer 1992 = Charles F. Meyer, *Apposition in Contemporary English*, Cambridge, Cambridge University Press.

- Nicula 2009 = Irina Nicula, „Dinamica pronomelor și a adjectivelor demonstrative în limba română actuală”, în Pană Dindelegan (2009, în curs de apariție).
- Pană Dindelegan (coord.) 2009 = Gabriela Pană Dindelegan, *Dinamica limbii române actuale – aspecte gramaticale și discursive*, București, Editura Academiei Române (în curs de apariție).
- Vasilescu 2009a = Andra Vasilescu, „Elemente de dinamică discursivă a pronumelui”, în Pană Dindelegan (2009, în curs de apariție).
- Vasilescu 2009b = Andra Vasilescu, „Cel: categorie semilexicală”, în Zafiu, Croitor, Mihail 2009, București, Editura Universității din București (în curs de apariție).
- Zafiu, Croitor, Mihail (ed.) 2009 = Rodica Zafiu, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail (ed.), *Studii de gramatică. Omagiu doamnei profesoare Valeria Guțu Romalo*, București, Editura Universității din București.

RESUMPTIVE STRATEGIES GRAMMATICALIZED AS APPOSITIVE RELATIONS (NP1–NP2)

(Abstract)

The article investigates the syntactic, semantic and pragmatic properties of several Romanian structures based on the adjacency of two NPs: **1.** definite noun – demonstrative pronoun (*cartea aceasta*, Engl. *the book, this one*, “this book”); **2.** definite noun/pronoun – emphatic pronoun (*copilul însuși*, Engl. *the boy himself*, “the boy himself”); **3.** personal pronoun – definite noun (*noi femeile*, Engl. *we the women*, “we women”); **4.** definite noun/pronoun – fused QP (*vecinii toți; vecinii amândoi; Maria una; ei trei*, Engl. *the neighbours all; the neighbours both; Mary one; they three*, “the neighbours, all of them; the neighbours, both of them; as for Mary; they, the three of them”); **5.** fused QP – fused QP (*oricine altcineva; cine altcineva?; nimeni altcineva*, engl. *anybody somebody else; who anyone else; nobody anybody else*, „anybody else; who else; nobody else”).

The structures under discussion underlie a resumptive pragmatic strategy grammaticalized as a special type of appositive relation between two NPs, displaying particular syntactic and semantic configurations that trigger a wide range of discourse phenomena. Accordingly, several types of appositive relations will be identified: demonstrative appositions – grammaticalization of a resumptive strategy aimed at the precise, unequivocal identification of the referent; emphatic apposition – grammaticalization of a resumptive strategy aimed at referent (contrastive) focalization; categorization apposition – grammaticalization of a resumptive strategy aimed at the speaker’s/ hearer’s (self)inclusion in a category; quantificational apposition – grammaticalization of a resumptive strategy aimed at the reorientation of the designation process towards a quantification one; corrective quantificational apposition – grammaticalization of a resumptive strategy aimed at the correction of the quantificational process.

Cuvinte-cheie: grup nominal, determinant, relație apozitivă, strategie de reluare.

Keywords: noun phrase, determinant, appositive relation, resumptive strategy.

Facultatea de Litere,
București, Str. Edgar Quinet nr. 7–9
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13